

Mikulová, Jana

26. lekce

In: Mikulová, Jana. *Základní kurz latiny*. 2. díl. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013, pp. 29-48

ISBN 978-80-210-6499-7; ISBN 978-80-210-6502-4 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/128870>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

26. lekce

Gramatika

Nominativ s infinitivem

Nominativ s infinitivem je vazba podobná akuzativu s infinitivem. Je tvořena infinitivem a jménem v nominativu, které je nejen podmětem infinitivu, ale i řídicího slovesa ve větě hlavní. Sloveso ve větě hlavní je vždy v pasivu.

Nominativ s infinitivem následuje po stejných skupinách sloves jako akuzativ s infinitivem, nepoužívá se však po slovesech vyjadřujících city a některých slovesech vyjadřujících vůli. Mohou ho tedy řídit tyto skupiny sloves:

- slovesa smyslového vnímání, např.: *vidēre* „vidět, v pas. „zdát se“, *audire* „slyšet“, *sentire* „cítit, vnímat“;
- slovesa ústního a písemného projevu, např.: *dicere* „říkat“, *scribere* „psát“, *trādere* „předávat, říkat“, *explicāre* „vysvětlovat“, *affirmāre* „tvrdit“, *cōgnōscere* „poznat“, *nuntiāre* „oznamovat“, *negāre* „popírat; tvrdit, že ne“;
- slovesa vyjadřující myšlení, vědění a intelektuální aktivitu, např.: *putāre* „domnívat se, myslet si“, *existimāre* „domnívat se“, *cēnsere* „myslet si, soudit“, *intellegere* „chápat“, *crēdere* „věřit“.

Vzhledem k pasivní povaze konstrukce nemůže nominativ s infinitivem následovat po deponentních slovesech. Nepoužívá se ani po neosobních slovesech a konstrukcích (např. *appāret* „je zjevné“, *nōtum est* „je známo“ atd.), protože je ze své podstaty osobní konstrukcí (nominativ je podmětem jak infinitivu, tak určitého slovesa, viz výše).

Význam a překlad nominativu s infinitivem

Na rozdíl od akuzativu s infinitivem se v češtině tato konstrukce nevyskytuje ani okrajově, a proto je nutné překládat ji jinými prostředky. Obvykle se jedná o sloveso v 3. osobě singuláru se zvrtným zájmenem „se“ (např. „říká se“, „zdá se“, „píše se“, „soudí se“) či jinou konstrukci s „neosobním“ významem (např. „panuje domněnka“), po nichž následuje vedlejší věta se spojku „že“ (např. „Říká se, že jsou dobří“). U sloves s významem „říkat“ lze použít také jednoduchou větu s výrazem „**prý**“, „údajně“ apod. (např. „Prý jsou dobří“), pokud nominativ s infinitivem vyjadřuje určitý odstup od podávané informace.

Postup při překladu do češtiny

Při překladu latinské věty, např. *Amīcī meī bene labōrāre dīcuntur*, postupujeme takto:

- vyhledáme určité sloveso (*dīcuntur*) a jeho podmět, který je zároveň podmětem nominativu s infinitivem (*amīcī meī*);
- určité sloveso přeložíme neosobně „říká se“;
- překlad věty vedlejší začneme použitím spojky (většinou „že“): „říká se, že“;
- latinský nominativ (podmět infinitivní konstrukce i určitého slovesa) *amīcī meī* bude v češtině podmětem věty vedlejší: „říká se, že **moji přátelé**“;
- latinský **infinitiv prézentu** přeložíme určitým **slovesem v přítomném čase**: „říká se, že **moji přátelé dobře pracují**“.

Překlad do češtiny tedy zní: „Říká se, že **moji přátelé dobře pracují**.“

Překlad pomocí „prý“ se obvykle používá pouze v případě, že řídicí sloveso s významem „říkat“ je v indikativu prézentu. Nominativ s infinitivem se pak přeloží samostatně jako jednoduchá věta („Moji přátelé dobře pracují.“), která se doplní o výraz „prý“, „údajně“ apod. Výsledný překlad tedy zní: „Moji přátelé **prý** dobře pracují.“

Pasivní řídicí sloveso *vidērī* má velmi často význam „zdát se“. Vazba nominativu s infinitivem po tomto slovese se překládá stejně jako v ostatních případech, např. *Amīcī meī bene labōrāre videntur* „Zdá se, že **moji přátelé dobře pracují**.“

Je-li podmětem 1. nebo 2. osoba singuláru nebo plurálu, podmět je obvykle nevyjádřený, protože osoba je jednoznačně určena slovesným tvarem. Podmět nemusí být vyjádřen ani ve 3. osobě singuláru a plurálu, pokud je zřejmý z kontextu. V české hlavní větě je vždy neosobní výraz a příslušná osoba je podmětem věty vedlejší:

sg.	1. os.	dīcor	říká se, že (já)
	2. os.	diceris	říká se, že (ty)
	3. os.	dīcitur	říká se, že (on, ona, ono)
pl.	1. os.	dīcimur	říká se, že (my)
	2. os.	dīcimīnī	říká se, že (vy)
	3. os.	dīcuntur	říká se, že (oni, ony, ona)

Postup při překladu do latiny

Při překladu české věty, např. „Říká se, že dívky dobře zpívají“, postupujeme takto:

- ve větě hlavní vyhledáme sloveso v určitém tvaru („říká se“) a podmět věty vedlejší („dívky“), který bude v latině podmětem infinitivu i řídicího slovesa;
- přeložíme podmět: *puellae*;
- přeložíme sloveso věty hlavní tak, aby se shodovalo s podmětem: *puellae dīcuntur*;
- české sloveso věty vedlejší přeložíme infinitivem (zde infinitivem prézentu, protože české sloveso je v přítomném čase): *puellae cantāre dīcuntur*;
- doplníme další větné členy: *puellae bene cantāre dīcuntur*.

Překlad do latiny tedy zní: *Puellae bene cantāre dīcuntur*.

Obsahuje-li česká věta výrazy „prý“, „údajně“ apod. (např. „Dívky prý dobře zpívají.“), je vhodné převést si ji nejprve do podoby se slovesem „říkat“ („Říká se, že dívky dobře zpívají.“) a dále pokračovat podle uvedeného postupu.

Je-li v české vedlejší větě podmět nevyjádřený, je nutné ho zjistit ze slovesného tvaru české vedlejší věty, popřípadě z kontextu. Např. v souvětí „Říká se, že máte mnoho knih.“ je podmětem vedlejší věty 2. osoba plurálu „vy“. Určení podmětu je pro překlad do latiny zásadní, protože podmět věty vedlejší je zároveň podmětem slovesa řídící věty a má proto vliv na jeho podobu:

sg.	1. os.	Říká se, že nepracuji.	(já)	Dīcor nōn labōrāre.
	2. os.	Říká se, že nepracuješ.	(ty)	Dīceris nōn labōrāre.
	3. os.	Říká se, že nepracuje.	(on, ona, ono)	Dīcitur nōn labōrāre.
pl.	1. os.	Říká se, že nepracujeme.	(my)	Dīcimur nōn labōrāre.
	2. os.	Říká se, že nepracujete.	(vy)	Dīciminī nōn labōrāre.
	3. os.	Říká se, že nepracují.	(oni, ony, ona)	Dīcuntur nōn labōrāre.

Z uvedeného přehledu je zřejmé, že při překladu do latiny není nutné překládat osobní zájmeno, protože osoba je jednoznačně vyjádřena tvarem slovesa ve větě řídící.

Další větné členy ve vazbě nominativu s infinitivem

Ve vazbě nominativu s infinitivem se mohou vyskytnout různé větné členy, např. předměty, příslovečná určení, přívlastky.

Adjektiva ve funkci shodných přívlastků a přísudků jmenných se sponou, které náleží k podmětu konstrukce nominativu s infinitivem, se s ním shodují v rodě, čísle a pádě:

<i>Liberī tuī fēlicēs esse videntur.</i>	Zdá se, že tvoje děti jsou šťastné.
<i>Dīcēbāris piger esse.</i>	Říkalo se, že jsi líný.
<i>Dīcēbāris pigra esse.</i>	Říkalo se, že jsi líná.
<i>Dīciminī puchrae esse.</i>	Říká se, že jste krásné (tj. vy ženy).

V nominativu jsou rovněž substantiva, která se vztahují k podmětu konstrukce a mají funkci přísudku jmenného se sponou nebo přístavku, např.:

Ille scriptor vir bonus esse vidēbātur.
Zdálo se, že onen spisovatel je dobrým člověkem.

Amīcus meus, homō sapientissimus, ab omnibus laudārī dīcitur.
Říká se, že můj přítel, člověk velice moudrý, je všemi chválen.

Infinitivy ve vazbě nominativu s infinitivem

Ve vazbě nominativu s infinitivem se mohou vyskytovat všechny latinské infinitivy, tj. infinitiv prézentu aktiva a pasiva, infinitiv perfekta aktiva a pasiva, infinitiv futura aktiva a pasiva. Stejně jako v akuzativu s infinitivem vyjadřují infinitivy současnost, předčasnost nebo následnost vzhledem k ději slovesa ve větě hlavní a do češtiny se překládají pomocí stejných časů jako ve vazbě akuzativu s infinitivem (viz 24. lekce).

Participium perfekta v infinitivu perfekta pasiva a participium futura v infinitivu futura aktiva se shodují s podmětem konstrukce v rodě, čísle a pádě. Tvar ostatních infinitivů se nemění, např.:

infinitiv	prézentu aktiva	Puellae venīre dicuntur.	Říká se, že dívky přicházejí.
	prézentu pasiva	Puellae laudāri dicuntur.	Říká se, že dívky jsou chváleny.
	perfekta aktiva	Puellae vēnisse dicuntur.	Říká se, že dívky přišly.
	perfekta pasiva	Puellae laudātae esse dicuntur.	Říká se, že dívky byly pochváleny.
	futura aktiva	Puellae ventūrae esse dicuntur.	Říká se, že dívky přijdou.
	futura pasiva	Puellae laudātum irī dicuntur.	Říká se, že dívky budou pochváleny.

Totéž platí i pro nominativy s infinitivem s nevyjádřeným podmětem, např.:

<i>Dicēbāris mox ventūrus esse.</i>	Říkalo se, že brzy přijdeš. (jedná se o muže)
<i>Dicēbāris mox ventūra esse.</i>	Říkalo se, že brzy přijdeš. (jedná se o ženu)
<i>Vidēmur frūstrā veritī esse.</i>	Zdá se, že jsme se báli nadarmo. (tj. my muži / my muži a ženy)
<i>Vidēmur frūstrā veritae esse.</i>	Zdá se, že jsme se bály nadarmo. (tj. my ženy)

Konstrukce po slovesech *iubēre* a *vetāre*

Po slovesech *iubeō, ēre, iussī, iussum* „přikazovat“ a *vetō, āre, vetuī, vetitum* „zakazovat“ následují konstrukce, které jsou v podstatě vazbami akuzativu a nominativu s infinitivem, ale mají určitá specifika. Na rozdíl od dosud probíraných vazeb se v nich např. vyskytuje pouze infinitiv prézentu aktiva nebo pasiva. Obtíže při překladu působí rozdílná pádová vazba v češtině, v níž se slovesa „přikazovat“ a „zakazovat“ pojí s dativem, kdežto latinské *iubēre* a *vetāre* s akuzativem.

Typy konstrukcí

Vazby se dělí podle toho, zda jsou slovesa *iubēre* a *vetāre* v aktivu nebo pasivu, a zda je vyjádřena osoba, které se něco zakazuje nebo přikazuje.

Vazba po slovesech *iubēre* a *vetāre* v aktivu

Po aktivních slovesech *iubēre* a *vetāre* se vyskytují tyto konstrukce:

Je vyjádřena osoba, které se něco přikazuje nebo zakazuje

- Osoba, které se něco přikazuje nebo zakazuje, je v akuzativu.
- To, co se přikazuje, je vyjádřeno infinitivem prézentu aktiva.

<i>Magister vetat discipulōs cantāre.</i>	Učitel zakazuje žákům zpívat. Učitel zakazuje žákům, aby zpívali. Učitel zakazuje, aby žáci zpívali.
<i>Iussimus filium librōs legere.</i>	Přikázali jsme synovi číst knihy. Přikázali jsme synovi, aby četl knihy. Přikázali jsme, aby syn četl knihy.

Není vyjádřena osoba, které se něco přikazuje nebo zakazuje

- To, co se zakazuje nebo přikazuje, je vyjádřeno infinitivem přítentu pasiva.

<i>Magister vetat cantārī.</i>	Učitel zakazuje zpívat. Učitel zakazuje, aby se zpívalo.
<i>Iussimus librōs legī.</i>	Přikázali jsme číst knihy. Přikázali jsme, aby knihy byly čteny / se četly knihy.

Konstrukce po aktivních slovesech jsou v podstatě vazbami akuzativu s infinitivem. Problémy v překladu mezi češtinou a latinou způsobuje jednak rozdílná pádová vazba (český dativ a latinský akuzativ osoby, které se přikazuje nebo zakazuje) a rozdílná pravidla pro používání infinitivu. Zatímco v češtině zůstává aktivní infinitiv i v případě, že není vyjádřen adresát rozkazu nebo zákazu, v latině se v těchto případech používá infinitiv přítentu pasiva a vzniká tak stejná konstrukce jako např. po slovese *dīcere*:

Magister vetat cantārī.
Učitel zakazuje, aby se zpívalo.

Magister dīcit cantārī.
Učitel říká, že se zpívá.

Iussimus librōs legī.
Přikázali jsme, aby knihy byly čteny.

Diximus librōs legī.
Řekli jsme, že knihy jsou čteny.

Při překladu do latiny může být proto výhodné upravit českou větu do podoby „přikazují/zakazují, aby někdo dělal něco / aby něco bylo děláno“ a dále postupovat jako u ostatních akuzativů s infinitivem.

Konstrukce po aktivních slovesech *iubēre* a *vetāre* jsou však ve skutečnosti poněkud odlišné od akuzativu po slovesech typu *dīcere*. Ve větném vzorci „kdo – přikazovat/zakazovat – komu – co“ obsazuje infinitiv pozici „co“ a akuzativ osoby, které se přikazuje, pozici „komu“. Tím se liší od vazby např. po slovese *dīcere* s větným vzorcem kdo – říct – co, v němž akuzativ s infinitivem obsazuje pozici „co“ jako celek.

Vazba po slovesech *iubēre* a *vetāre* v pasivu

Po pasivních slovesech *iubēre* a *vetāre* se vyskytují tyto konstrukce:

Je vyjádřena osoba, které se něco přikazuje nebo zakazuje

- Osoba, které se něco přikazuje nebo zakazuje, je v nominativu (sloveso *iubēre/vetāre* se shoduje s nominativem osoby).
- To, co se přikazuje, je vyjádřeno infinitivem přítentu aktiva.

<i>Discipulī ā magistrō cantāre vetantur.</i>	Žákům je učitelem zakazováno zpívat. Žákům je učitelem zakazováno, aby zpívali. Učitelem je zakazováno, aby žáci zpívali.
<i>Filius iussus est librōs legere.</i>	Synovi bylo přikázáno číst knihy. Synovi bylo přikázáno, aby četl knihy. Bylo přikázáno, aby syn četl knihy. Synovi se přikázalo číst knihy.

Činitel sloves *iubēre* a *vetāre* může, ale nemusí být vyjádřen. Ve větě nemusí být přímo vyjádřen ani nominativ osoby, které se přikazuje nebo zakazuje. Jedná se zejména o případy, kdy je adresátem příkazu nebo zákazu 1. nebo 2. osoba singuláru i plurálu, protože je dostatečně specifikována slovesným tvarem. Někdy však nemusí být vyjádřen ani adresát v 3. osobě singuláru i plurálu, pokud je zřejmý z kontextu.

sg.	1. os.	Vetor cantāre.	Zakazuje se mi zpívat. / Zakazuje se, abych (já) zpíval.
	2. os.	Vetāris cantāre.	Zakazuje se ti zpívat. / Zakazuje se, abys (ty) zpíval.
	3. os.	Vetātur cantāre.	Zakazuje se mu / jí zpívat. / Zakazuje se, aby (on, ona) zpíval, -a .
pl.	1. os.	Vetāmur cantāre.	Zakazuje se nám zpívat. / Zakazuje se, abychom (my) zpívali.
	2. os.	Vetāmini cantāre.	Zakazuje se vám zpívat. / Zakazuje se, abyste (vy) zpívali.
	3. os.	Vetantur cantāre.	Zakazuje se jim zpívat. / Zakazuje se, aby (oni, ony) zpívali, -y .

Je-li sloveso *iubēre/vetāre* v jiném čase než v přítomnosti, konstrukce se tvoří stejným způsobem, např.:

- Iussus sum cantāre.* Bylo **mi** přikázáno zpívat. Bylo přikázáno, abych zpíval.
Iussa sum cantāre. Bylo **mi** přikázáno zpívat. Bylo přikázáno, abych zpívala.
Iussī sumus cantāre. Bylo **nám** přikázáno zpívat. Bylo přikázáno, **abychom** zpívali.
Iussae sumus cantāre. Bylo **nám** přikázáno zpívat. Bylo přikázáno, **abychom** zpívaly.

Není vyjádřena osoba, které se něco přikazuje nebo zakazuje

- To, co se zakazuje nebo přikazuje, je vyjádřeno infinitivem přítomnosti pasiva.

<i>Cantārī vetātur.</i>	Zakazuje se zpívat. Je zakazováno, aby se zpívalo. Zakazuje se, aby se zpívalo.
<i>Cantārī ā magistrō iussum est.</i>	Od učitele bylo přikázáno zpívat. Od učitele bylo přikázáno, aby se zpívalo.

- Je-li součástí infinitivu přímý předmět (např. „přikazuje se číst knihy“), zůstává v latině infinitiv přítomnosti pasiva, předmět „knihy“ stojí v nominativu a s tímto nominativem se shoduje sloveso *iubēre/vetāre* (doslova „knihy jsou přikazovány být čteny“):

<i>Librī legī iubentur.</i>	Přikazuje se číst knihy. Přikazuje se, aby knihy byly čteny. Přikazuje se, aby se četly knihy.
<i>Oppida ā cōsule dēfendī iussa sunt.</i>	Od konzula bylo přikázáno bránit města. Od konzula bylo přikázáno, aby města byla bráněna.

Činitel sloves *iubēre* a *vetāre* může, ale nemusí být vyjádřen.

Konstrukce po pasivních slovesech jsou v podstatě vazbami nominativu s infinitivem. Problémy s překladem jsou stejné jako ve vazbě po aktivních slovesech *iubēre* a *ve-*

tāre. Největší obtíže působí poslední typ konstrukcí, které jsou však srovnatelné s konstrukcemi např. po slovese *dīcere*:

Cantārī vetātur.

Zakazuje se, aby se zpívalo.

Cantārī dīcitur.

Říká se, že se zpívá.

Librī legī iubentur.

Přikazuje se, aby knihy byly čteny.

Librī legī dīcuntur.

Říká se, že knihy jsou čteny.

Při překladu do latiny může být proto výhodné upravit českou větu do podoby „přikazuje se/zakazuje se, aby někdo dělal něco / aby něco bylo děláno“ a dále postupovat jako u ostatních nominativů s infinitivem.

Vazby po dalších slovesech vyjadřujících vůli

Stejně konstrukce jako po slovesech *iubēre* a *vetāre* se mohou vyskytnout např. po slovesech

- *prohibeō, ēre, prohibuī, prohibitum* „zakazovat“
- *cogō, ere, coēgī, coāctum* „nutit“
- *sinō, ere, sīvī, situm* „dovolit“

Infinitivní vazby po slovesech *velle* „chtít“, *nōlle* „nechtít“ a *mālle* „raději chtít“ jsou stručně vyloženy v 32. lekci.

Tipy

Porovnání konstrukcí po *iubēre* a *imperāre*

Zatímco po slovese *iubēre* následují v klasické latině infinitivní vazby, po slovese *imperāre* se používá vedlejší věta žádací se spojkami *ut* nebo *nē*. Obě slovesa mají také odlišnou pádovou vazbu: *iubēre* se pojí s akuzativem, kdežto *imperāre* s dativem. Překlad do češtiny může být v obou případech shodný.

Iubēmus tē tacēre.

Přikazujeme ti mlčet.

Přikazujeme ti, abys mlčel.

Přikazujeme, abys mlčel.

Imperāmus (tibi), ut taceās.

Přikazujeme ti mlčet.

Přikazujeme ti, abys mlčel.

Přikazujeme, abys mlčel.

Iussimus tē tacēre.

Přikázali jsme ti mlčet.

Přikázali jsme ti, abys mlčel.

Přikázali jsme, abys mlčel.

Imperāvīmus (tibi), ut tacērēs.

Přikázali jsme ti mlčet.

Přikázali jsme ti, abys mlčel.

Přikázali jsme, abys mlčel.

V latině nelze tyto konstrukce volně zaměňovat.

Slovní zásoba

adulēscēntia, ae, f.	mládí, mladost, dospívání
amphitheatrum, ī, n.	amfiteátr
āra, ae, f.	oltář
bōs, bovis, m. f.	býk, vůl (m.); kráva (f.)
circus, ī, m.	cirkus, závodní dráha
commoveō, ēre, mōvī, mōtum	pohnout, dojmout, přimět, vyvolat (cit, náladu apod.)
compōnō, ere, posuī, positum	skládat, sestavovat, spojovat, skládat (um. dílo), sepsat
cōnfigō, ere, fixī, fixum	stloukat (něco hřebíky), probodnout, prorazit
congerō, ere, gessi, gestum	snášet, nahromadit, postavit, zahrnout (někoho něčím)
coniūrātiō, ōnis, f.	spiknutí
cōnsecrō, āre, āvī, ātum	zasvětit, posvětit, obětovat
cōnsidō, ere, sēdī, –	posadit se, usadit se, usídlit se
crūdēlitās, ātis, f.	krutost
cūria, ae, f.	kurie, radnice, místo pro jednání senátu
dēdecus, oris, n.	hanba, potupa, hanebnost
deinde	potom, dále, za druhé (ve výčtu)
dēnique	konečně, nakonec, zkrátka
discessus, ūs, m.	odchod, smrt
dīvus, a, um	božský
▪ dīvus, ī, m.	▪ bůh
domesticus, a, um	domácí, domovní, rodinný
dominātus, ūs, m.	vláda, absolutistická vláda, tyranie
duplex, icis	dvojitý, dvojnásobný
equa, ae, f.	kobyla
exīstimō, āre, āvī, ātum	domnívat se, myslet, hodnotit
facilitās, ātis, f.	přívětivost, vlídnost, náklonnost, ochota
▪ magnae facilitātis esse	▪ být velmi vlídný
(gen. vlastnosti)	
fulmen, inis, n.	blesk, úder blesku
fūnus, eris, n.	pohřeb, pohřební průvod, pohřební obřad, mrtvola
īnfantia, ae, f.	dětství
iniussū	bez rozkazu, proti rozkazu
▪ iniussū cōsulis	▪ bez rozkazu konzula
irrupō (irrupō), ere, rūpī,	vtrhnout, vniknout, vpadnout (někam)
ruptum in +ak.	
iubeō, ēre, iussī, iussum	přikazovat, nařídít, ustanovit
laetor, ārī, ātus sum +abl., dē/ex	radovat se, mít radost
+ abl.	
liberālitās, ātis, f.	ušlechtilost, čestnost, slušnost, ochota, štědrost,
	dobročinnost
libidō, inis, f.	záliba, chuť, touha, svévole, drzost, opovážlivost, chtíč,
līctor, ōris, m.	prostopášnost, zhýralost
meritum, ī, n.	liktor (úřední zřízenec vyšších úředníků)
minor, ārī, ātus sum +dat. (alicui)	zásluha
+ak. (aliquid)	vyhrožovat (někomu něčím)

mīrābilis, e	podivuhodný, zvláštní, neobyčejný
moderātus, a, um	umírněný, rozvážný, klidný, mírný
nāvigātiō, ōnis, f.	plavba
nūdō, āre, āvī, ātum	svléct, zbavit, oloupit, prozradit, odhalit
odium, ii, n.	nenávisť
▪ in odiō esse	▪ být v nenávisti
piscis, is, m.	ryba
praecō, ōnis, m.	hlasatel
prōgredior, ī, gressus sum	jít dopředu / vpředu, postupovat, dělat pokroky
pueritia, ae, f.	dětství, dětský věk, mládí
quantus, a, um	jak veliký, jaký
rēgius, a, um	královský
sagitta, ae, f.	šíp, střela
sūdor, ōris, m.	pot, námaha, práce
urgeō, ēre, ursī, –	tísnit, tlačit, dotírat, nutit
vetō, āre, vetuī, vetitum	zakazovat, zabraňovat, nedovolovat

Cvičení

1. Přeložte slovesné tvary

dīcitur, dīcuntur, putābāmur, vidēris, dīcēris, trāduntur, trāditum est, nōbīs vidētur, vidēbāris, vidēmur

říkalo se, řeklo se o mně, řekne se o nich, říká se o nás, bude se o vás říkat

zdálo se o nich, bude se o vás zdát, zdá se o mně, zdá se mi, bude se zdát, zdá se užitečné, zdálo se o tobě

iubentur, iubētur, iubēbās, iussum erat, nōn iubērēs, nē iubeant, vetuistī, vetuimus, vetāmus, vetābuntur, vetās, vetueram

přikázali jste, přikázalo se jí, kéž by se nepřikazovalo, přikáží, přikázalo se nám, budeme přikazovat, zakazovali, zakázali, zakáže se vám, ať nezakazují, nezakazuj!, bylo vám zakázáno

2. Infinitiv prézentu nahradte infinitivem perfekta a futura, je-li to možné.

1. Mātrī aegrōtae assidēre dīceris.
2. Ille vir servōs et animālia fustibus caedere dīcēbātur.
3. Omnia bene facere vidēminī.
4. Ea prōvincia ā cōsule recuperārī dīcitur.
5. Quīdam vitiīs suīs glōriārī videntur.
6. Hostēs cōpiās suās flūmen trādūcere trāduntur.
7. Illī hominēs in longinquīs regiōnibus versārī putābantur.
8. Patrem tuum timēre vidēris.
9. Multae domūs restituī dīcēbantur.

3. Sloveso v závorce dejte do správného tvaru. Uvedte různé možnosti.

1. Caesar flūmen trānsgressus esse (*trādere*) _____.
2. In eō lacū multī piscēs fuisse (*dīcere*) _____
3. Bonī esse (*vidēre*) _____.
4. Tū amīcum nostrum prōdidisse (*dīcere*) _____.
5. Nōs, quī semper vērūm dīximus, mentīrī (*dīcere*) _____.
6. Multī civēs verbīs eius perterritī esse (*vidēre*) _____.
7. Mox discessūra esse (*putāre*) _____.
8. Melior patre meō esse (*dīcere*) _____.

4. Doplňte zakončení slov

1. Nāvēs ā Rōmānīs solūt___ esse dicēbantur.
2. Mercātorēs dixērunt sē posterō diē nāvēs solūtūr___ esse.
3. Ille rēx nihil ūtile fēc___ putātur.
4. Multī eōrum cōfess___ esse dicuntur.
5. Multōs testēs falsa prō vēris dīcere coāct___ esse scīmus.
6. Nōtum est rēgibus exāctīs duōs cōsulēs ēlect___ esse.
7. Valdē lāmentābāmur nōs oleum et operam perdid____ .
8. Illa mulier post mortem virī villam vēnditūr___ esse dicēbātur.
9. Lēgātī questī sunt foedus ā Rōmānīs violāt___ esse.

5. Vytvořte nominativy s infinitivem

1. perturbātus es – vidēre
2. amīcī in urbem venērunt – dīcere
3. morbō cōnficiminī – vidēre – mihi
4. potestās senātuī erepta est – dīcere
5. eum nōn accūsābō – putāre
6. filiām cōnsulis in matrimōnium dūcet – dīcere
7. ratiōne nōn usī sumus – dīcere
8. nihil reperiētur – exīstimāre
9. condiōnēs vītae peiōrēs sunt – vidēre – multis
10. tibi nōn persuāsī – vidēre

6. Doplňte infinitivy do vět. Je-li více možností, uveďte je.

1. Captivī metū commōtī sociōs suōs (*prōdō*) _____ dicēbantur.
2. Cicero spērābat sē post discessum Catilinae metū magnō (*liberō*) _____.
3. Lēgātī nōn aliquid nuntiātum, sed speculātum (*mittō*) _____ vidēbantur.
4. Cōgnōvī eum sōle ortō (*proficīscor*) _____.
5. Omnibus satisfacere nōn (*possum*) _____ vidēmur.
6. Nēmō tē melior (*sum*) _____ exīstimātur.
7. Exspectō tuās litterās; scrīpsistī enim tē (*scrībō*) _____ plūra. (podle Cic. Att. 10, 4, 5)
8. Maximē laetor tibi filiū (*nāscor*) _____ .
9. Omnēs scīmus nōs mortālēs (*sum*) _____ et (*morior*) _____.

10. Quis omnibus (*praestō*) _____ tibi vidētur?
11. (*fugiō*) _____ ex proeliō Mutinensī⁷ dīcuntur nōtissimī latrōnum ducēs. (Cic. *fam.* 10, 14, 1)

7. Vyberte správnou možnost nebo správné možnosti

1. Ille reus omnia nōn (*cōfessus, cōfessa, cōfessō*) esse mihi vidētur.
2. Saepe querēbāris omnēs tēcum (*dissēnsisse, dissentīre, dissēnsōs esse, dissentīrī*).
3. Vīgintī milia hostium (*caesī, caesa, caesōrum*) esse eō diē trāduntur. (podle Liv. 8, 30, 7)
4. Nōtum est alium aliā rē (*dēlectārī, dēlectāre, dēlectāvisse, dēlectātum esse*).
5. Vidēbāris poenā nōn (*affectūrus esse, tē affectūrum esse, affēcisse, affectum īrī, tē affectum īrī, afficī*).
6. Ille dux in bellum (*profectūrus, profectus, proficiscēns*) religiōnem (*neglectam esse, neglēxisse, neglēctum esse, neglegī, sē neglēctūrum esse*) dīcitur.
7. Bellum cīvile rēge (*necātum, interfectō, occidente, interfectūrō*) ortum esse ignōrābam.
8. Omnibus praesentibus tē nōn laudāvī, nē tibi blandīrī (*vidērer, videar, vidērētur, videātur*).
9. Hostēs minābantur omnēs agrōs (*vastātum īrī, sē vastātūrōs esse, vastāre, vastātūrōs esse, vastātōs esse, sē vastātōs esse*).
10. (*idōneīne, idōneīsne, idōneamne*) vōbīs ad eam rem vidēmur?
11. Nōs ā cōsulibus Capuam venīre (*iussit, iubent, iussī sumus*). (podle Cic. *Att.* 7, 16, 2)
12. Hāc pecūniā iubet agrōs (*emere, emī, emptum esse, ēmisse*). (Cic. *leg. agr.* 2, 63)
13. Caesar ex castrīs equitātum (*edūcere, edūcī*) iubet proeliumque equestre committit. (Caes. *Gall.* 7, 13, 1)
14. Titum Labiēnum duābus cum legiōnibus et equitātū in Sēquanōs (*proficiscī, proficiscere*) iubet. (Caes. *Gall.* 7, 90, 4)
15. Pater puerīs (*iussit, iubet, imperāvit, imperābit*), ut domum ad tempus venīrent.
16. Dux (*militēs, militibus*) agrōs populārī et domōs (*incendī, incendere, incēnsās esse, incēnsūrōs esse*) vetuit.
17. Quadrāgintā hostiae immolārī (*iussae sunt, iussit, iubent, iubentur*). (podle Liv. 37, 52, 2)

8. Dejte do závislosti na uvedených výrazech

1. Īnfantiam āmīsimus, deinde pueritiam, deinde adulēscentiam. (Sen. *epist.* 24, 20)
Seneca scrīpsit
Vidēbāmur

⁷ *proelium Mutinense* „bitva u Mutiny“

2. Ille senex multa, quae facta sunt, bene recordatur.
Dicitur
Nōtum est
3. Post mortem rēgis contrōversia dē rēgnō inter filiōs eius orta est.
Lēgimus
Trāditur
4. Custōdiīs neglētīs urbēs facile ab hostibus captae sunt.
Dīcēbantur
Senātūi nuntiāvērunt
5. Ea omnia mox sciēmus.
Vidēbāmur
Putāmus
6. Nihil suscipiam sine praesidiō et sine pecūniā. (podle Cic. *Att.* 8, 3, 5)
Dīxī ei
Dīcēbar
7. Necātus est ā Quartā Hostiliā uxōre. (podle Liv. 40, 37, 6)
Dīcēbātur
Multī putābant
8. Ēgregiē hoc dixit Epicūrus. (podle Sen. *epist.* 28, 9)
Mihi vidētur
Aliū philosophī negant

9. Nezaručené zprávy

Vytvořte výčet událostí, které se údajně odehrály. Použijte nejprve uvedené výrazy. Doplněte předložky a další výrazy, pokud je to nutné. Následně vymyslete vlastní zprávy.

flammae magnae – caelum – appārēre
 equa – asinus – parere
 canis – loquī
 mulier – acus – interficere
 ūnum fulmen – duo hominēs – necāre
 septem vulturēs – forum – cōnsidere
 trēs ferae – urbs – venīre
 mulier – filius – mordēre

10. Slovo v závorce dejte do správného tvaru

1. Ego equitēs ex Cyprō (*dēcēdō*) _____ iussī. (Cic. *Att.* 5, 21, 10)
2. Lēx vetat in urbe (*sepeliō*) _____.
3. Iubēs mē bona (*cōgitō*) _____, (*oblīvīscor*) _____ malōrum. (Cic. *Tusc.* 3, 16, 35)
4. C. Calpurnius vetitus (est) ab Arretiō (*moveō*) _____ exercitum. (Liv. 27, 22, 13)

5. (*scribō*) _____ duae legiōnēs iussae (sunt) et vīgintī milia sociōrum. (Liv. 24, 44, 6)
6. Nōn (*adsum*) _____ iussus sum.
7. Praetor aequus et sapiēns (*dīmittō*) _____ iubet senātum. (Cic. *Verr.* II 4, 146)
8. Hic mē vetat nāvem (*solvō*) _____, quamquam laudat nāvigātiōnem. (podle Sen. *dial.* 8, 4, 1)
9. Hāc rē audītā Mithridatēs iussit cum Sullā dē pāce (*agō*) _____. (Eutr. 5, 6, 2)
10. Praecōnī imperāvit, ut lictōrem lēge agere (*iubeō*) _____. (podle Liv. 26, 15, 9)

11. Sloveso iubēre nahradte slovesem imperāre nebo naopak a změňte větnou konstrukci.

1. Varrōnī mē iubēs agere grātiās. (Cic. *Att.* 3, 8, 3)
2. Iussit mediā nocte legiōnem proficiscī celeriterque ad sē venīre. (podle Caes. *Gall.* 5, 46, 2)
3. Ea dīcere iussus est.
4. Valdē iubeō gaudēre tē. (Cic. *Att.* 7, 2, 3)
5. Cum Laurentibus renovārī foedus iussum (est). (Liv. 8, 11, 15)
6. Iīs imperāvit, ut pecūniam solverent.
7. Itaque imperāvī mihi, ut vīverem. (Sen. *epist.* 78, 2)
8. Hīs, ut absentem Heraclium condemnent, imperat. (podle Cic. *Verr.* II 2, 42)
9. Nāvēs longās X Gaditānīs,⁸ ut facerent, imperāvit. (Caes. *civ.* 2,18, 1).
10. Ei imperātum est, ut duās legiōnēs in prōvinciam dūceret.

12. Přeložte odpovídajícím způsobem pasivní tvary slovesa vidēre

Vyberte vhodný překlad z následujících možností:

- *být viděn;*
- *zdát se, podobat se, být pokládán;*
- *ustanovit, rozhodnout se;*
- *zdát se vhodné, dobré, uznat za dobré, líbit se;*
- *zdát se, myslet, soudit*

⁸ *Gaditānus*, *ī*, *m.* „obyvatel Cádizu“

1. Ōtiōsī vidēmur, et nōn sumus. (Sen. *epist.* 56, 11)
2. Cum hominem nōminō, satis mihi videor dīcere. (Cic. *Quinct.* 40)
3. Sed faciēs, ut vidēbitur. (Cic. *Att.* 12, 37, 3)
4. Satisne tibi videor ā tē iūs cīvile didicisse? (Cic. *fam.* 7, 11, 1)
5. Nihil mihi vidētur turpius quam optāre mortem. (Sen. *epist.* 117, 22)
6. Nēmō tē tenet: ēvāde, quā vīsum est. (Sen. *epist.* 117, 23)
7. Brutum, ut scrībīs, vīsum irī ā mē putō. (Cic. *Att.* 15, 25, 8)
8. Patribus vīsum est, ut per veterēs et expertōs⁹ imperātōrēs rēs pūblica gererētur. (podle Liv. 27, 6, 10)

13. Přeložte do češtiny

1. In eā cēnā dīcitur venēnum datum (esse). (Liv. 40, 24, 6)
2. Sōlem ē mundō tollere videntur (ii), quī amīcitiā ē vitā tollunt, quā nihil ā dīs inmortalibus melius habēmus, nihil iūcundius. (Cic. *Lael.* 47)
3. Āmisisse tē videor. (Sen. *epist.* 49, 2)
4. Nōnne vōbīs haec, quae audīvistis, cernere oculis vidēminī, iūdicēs? (Cic. *S. Rosc.* 98)
5. Liberātī tum rēgiō dominātū vidēbāmur: multō posteā gravius urgēbāmur armīs domesticīs. (Liv. 7, 14)
6. Corrūpisse dīcitur A. Cluentius iūdicium pecūniā. (podle Cic. *Cluent.* 9)
7. Et bōs in agrō Rōmānō locūtus (esse) et āra Neptunī multō manāvisse sūdōre in circō Flamīniō dīcēbātur. (podle Liv. 28, 11, 4)
8. Cum inimīcī nostrī venīre dīcentur, tum discēdam. (podle Cic. *fam.* 14, 3, 4)
9. Nūlla in iūdicīis sevērītās, nūlla religiō,¹⁰ nūlla dēnique iam exīstimantur esse iūdicia. (Cic. *Verr.* I 43)
10. Is ad Mīsēnum VI Non. ventūrus (esse) dīcēbātur, id est hodiē. (Cic. *Att.* 10, 8, 10)
11. Ipse iussit eum occīdī, nūllō postulante. (podle Cic. *Lig.* 12)
12. Praefuit paucīs nāvibus, quās ex Syriā iussus erat in Asiam dūcere. (Nep. *Hann.* 8, 4)
13. Sī quid tē vetat bene vīvere, bene morī nōn vetat. (Sen. *epist.* 17, 5)
14. Nōn quī iussus aliquid facit, miser est, sed quī invītus facit. (Sen. *epist.* 61, 3)

⁹ *expertus, a, um* „zkušný“

¹⁰ *religiō, ōnis, f.* „svědomistost, přísaha, slib“

15. Iubet igitur nōs Pythius Apollō nōscere nōsmet¹¹ ipsōs. (Cic. *nat. deor.* 5, 16, 44)
 16. Vercingetorix iubet portās claudī, nē castra nūdentur. (Caes. *Gall.* 7, 70, 7)
 17. Lēx Papīria vetat aedēs iniussū plēbis cōnsecrārī. (Cic. *dom.* 128)

14. Přeložte do latiny

1. Říká se, že (**já**) čtu knihu.
2. Říká se, že (**ty**) čteš knihu.
3. Říká se, že **chlavec** čte knihu.
4. Říká se, že (**my**) čteme knihu.
5. Říká se, že (**vy**) čtete knihu.
6. Říká se, že **chlapci** čtou knihu.
7. Říkalo se, že (**my**) čteme knihu.
8. Říkalo se, že jsme přečetli knihu.
9. Říkalo se, že přečteme knihu.
10. Říká se, že **ty** jsi chválen.
11. Říká se, že **ty** jsi byl pochválen.
12. Říkalo se, že **dívky** byly pochváleny.
13. Říká se, že **muži** byli napomenuti.
14. Říkalo se, že **města** byla dobytá.
15. Prý následujete příklady nejlepších lidí.
16. Prý jste následovali příklady nejlepších lidí.
17. Prý budete následovat příklady nejlepších lidí.
18. Zdá se, že se děti velmi radují.
19. Vyprávělo se, že Řím byl málem (*paene*) dobyt nepřáteli.
20. Bude se psát, že Tarquinius byl krutým králem.
21. Prý byly spáchány velmi hanebné zločiny.
22. Prý přijdeš do města.
23. Zdálo se, že brzy odejdeš.
24. Prý jste nemohli mluvit s konzulem.

¹¹ *Nōsmet*: *met* je zesilovací částice, která se přidává k některým tvarům osobních zájmen. Do češtiny se obvykle nepřekládá.

25. Prý to není pravda.
26. Zdá se jim, že jsem to nemohl všechno udělat.
27. Otec dětem přikazuje odejít.
28. Otec přikazuje odejít.
29. Otec dětem přikazuje koupit vodu.
30. Otec přikazuje kupovat vodu.
31. Otec dětem zakazuje pít víno.
32. Otec zakazuje pít víno.
33. Otec dětem zakazuje, aby bily psa.
34. Otec dětem zakazuje bít psa.
35. Bylo zakázáno, aby vojáci bez rozkazu velitele útočili na nepřátele.
36. Bylo přikázáno střežit brány města.
37. Bylo zakázáno dávat úředníkům dary.
38. Bylo mi zakázáno odpovídat.

15. Přečtěte si text a splňte požadované úkoly

Duo fratres (podle Eutropia,¹² zkráceno a upraveno)

Uvedená slova doplňte do textu

aedificavit, composuit, iunior, morbo, morte, similior

Huic Titus filius successit, qui et ipse Vespasianus est dictus, vir omnium virtutum genere mirabilis, facundissimus, bellicosissimus, moderatissimus. Causas Latine egit, poemata et tragoedias Graece _____. In oppugnatione Hierosolymorum sub patre militans duodecim propugnatores duodecim sagittarum confixit ictibus. Neminem puniebat, etiam convictos adversum se coniurationis dimisit. Magnae facilitatis et liberalitatis fuit: cum nemini **quicquam** negaret et ab amicis reprehenderetur, respondit neminem tristem debere ab imperatore discedere. Cum **quodam** die in cena recordaretur nihil se illo die **cuiquam** praestitisse, dixit: „Amici, hodie diem perdi.“ Hic Romae amphitheatrum _____ et **quinque** milia ferarum in dedicatione eius occidit.

_____ decessit aetatis anno altero et quadragesimo. Magnus luctus publicus eo mortuo fuit. Senatus, _____ ipsius circa vesperum nuntiata, nocte inrupit in curiam et tantas ei mortuo laudes gratiasque congescit, quantas vivo umquam egerat. Divus appellatus est.

Domitianus mox accepit imperium, frater **ipsius** _____, Neroni aut Caligulae aut Tiberio _____ quam patri vel fratri suo. Primis tamen annis moderatus in imperio fuit, mox ad ingentia vitia libidinis, iracundiae, crudelitatis, avaritiae progressus est.

¹² Eutropius. *Breviarium ab urbe condita* 7, 21–23. (Eutr. 7, 21–23)

Magnum odium in se concitavit et merita et patris et fratris abolevit. Interfecit nobilissimos e senatu. Dominum se et deum primus appellari iussit. Nullam sibi nisi auream et argenteam statuam in Capitolio passus est poni. Consobrinos suos interfecit. Superbia quoque in **eo** execrabilis fuit. Expeditiones quattuor habuit. De Dacis Cattisque duplicem triumphum egit. Multas tamen calamitates isdem bellis passus est. Romae **quoque multa opera** fecit, in his Capitolium et Forum Transitorium.

Verum quia ob scelera omnibus in odio erat, interfectus est suorum coniuratione in Palatio. **Funus eius** ingenti dedecore per vespillones exportatum et ignobiliter est sepultum.

Odpovězte

1. Rozhodněte, která z následujících slov v textu jsou zájmena: *quicquam, quodam, cuiquam, quinque, quoque*. Uveďte jejich podobu v nominativu singuláru.
2. Vyhledejte konstrukci se slovesem *iubere* a vytvořte synonymní konstrukci se slovesem *imperare*.
3. Následující věty dejte do závislosti na *dicitur* a *dicit*:
Neminem puniebat, etiam convictos adversum se coniurationis dimisit.
De Dacis Cattisque duplicem triumphum egit. Multas tamen calamitates isdem bellis passus est.
Quia ob scelera omnibus in odio erat, interfectus est suorum coniuratione in Palatio.
4. Najděte v textu ablativy absolutní.
5. Nahradte následující zájmena jmény, která zastupují (v textu jsou vyznačena tučně): *ipsius, eo, eius*.
6. Najděte vazby akuzativu s infinitivem. Jaké infinitivy jsou v nich použity?
7. V jakém pádě je spojení *multa opera*?
8. V kolika letech zemřel Titus?
9. Jaký význam má zde slovo *funus*? Proč?
10. Co víte o titulu *dominus et deus*?
11. Uveďte adjektiva nebo substantiva, kterými se charakterizují Titus a Domitianus.

Vyberte pravdivá tvrzení

Domitianus nebyl umírněný.

Titus nedobyl Jeruzalém samostatně, ale společně se svým otcem.

Titus pokládal za ztracený den takový, kdy od něj někdo odešel se smutkem.

Domitianus chtěl, aby se mu na Kapitolu stavěly zlaté sochy.

Domitianus zabil svoje vnuky.

Titus uměl řecky i latinsky.

Domitianus nedosáhl za své vlády žádného úspěchu.

Slovní zásoba

aboleō, ēre, abolēvī, abolitum	zničit, kazit, odstranit
bellicōsus, a, um	bojovný, bojechtivý
causa, ae, f.	věc, právní věc, soud, spor
▪ causam agere	▪ vést spor
concitō, āre, āvī, ātum	hnát, vyvolat, způsobit
cōnsobrīnus, ī, m.	bratranec
convincō, ere, vīcī, victum +gen.	usvědčit (z čeho)
dēdicātiō, ōnis, f.	zasvěcení
expeditiō, ōnis, f.	odbavení, vyřízení, vojenská výprava, tažení
exportō, āre, āvī, ātum	vynášet, vyvážet
exsecrābilis, e	proklatý, hodný prokletí
fācundus, a, um	výřečný, výmluvný
Hierosolyma, ōrum, n.	Jeruzalém
ictus, ūs, m.	rána, úder
ignōbilis, e	neslavný, neurozený, nízkého původu
īrācundiā, ae, f.	náklonnost ke hněvu, prchlivost, unáhlenost
lūctus, ūs, m.	smutek, zármutek, truchlení
mīlitō, āre, āvī, ātum	vykonávat vojenskou službu
nisi	po záporu: leda, než, než pouze
oppugnātiō, ōnif, f.	obléhání, dobývání
poēma, atis, n.	báseň
prōpugnātor, ōris, m.	obránce, bojovník
tragoedia, ae, f.	tragédie (divadelní hra)
vērūm	avšak, ale
vespillō, ōnis, m.	hrobník, hrobař

Živá slova

Ad personam.

Constat inter omnes.

Esse, non videri.

Ne frustra vixisse videar.

Possunt quia posse videntur.

Qui tacet, consentire videtur.

Vide. (v.)

Vide infra.

Vide supra.

Videntur omnia divitiis emi seu comparari posse.

Ridentem dicere verum quid vetat?

collocō, āre	umístovat, klást, usazovat	kolokace
comparō, āre, āvī, ātum	připravít, opatřit, získat	
frustrā	nadarmo, marně, zbytečně	frustrace
lectus, ī, m.	lože, lehátko	
seu/sīve	nebo jestliže, nebo	